

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor dysertacji: Konrad Sierzputowski

Tytuł: Ciała do słuchania. Somatoestetyka wydarzeń muzycznych

Promotor: Prof. dr hab. Anna Łebkowska

Promotor pomocniczy: Dr hab. Tomasz Z. Majkowski

Celem rozprawy „Ciała do słuchania. Somatoestetyka wydarzeń muzycznych” jest próba odpowiedzi na pytanie w jakie relacje somatyczne zostanie uwikłane ciało słuchające i ciało do słuchania w czasie wydarzenia muzycznego? Zakładana hipoteza oparta jest na przeświadczeniu, że występujące między słuchaczem a muzykiem somatyczne napięcia ulegają dynamicznym przekształceniom i wynikają z właściwości partykularnych formacji społecznych oraz politycznie organizowanych reżimów cielesnych. Dlatego proponowana przeze mnie teza jest następująca: muzyka jest nie tylko sztuką estetycznej organizacji dźwięków w czasie, to także zestaw geopolitycznie uwikłanych praktyk pobudzania somatycznego i sensorycznego słuchającego podmiotu. W konsekwencji każde zjawisko muzyczne nosi ślad działania politycznego a muzyczną cielesność można więc traktować jako wrażliwy barometr dyskursu społeczno-kulturowego XX i XXI wieku. W swoich badaniach prezentuję wybrane projekty muzyczne i działalności wykonawców z lat 1980 – 2020. Są to dekady, w których najintensywniej problematyzowane były cielesne aspekty muzyki oraz szczególnie wyraźnie widoczna jest krytyka idei neoliberalnych, w tym polityk tożsamościowych. Swoje poszukiwania zawężam do trzech obszarów somatycznych, czyli dyskursu rasowego, queerowego i transgenderowego. Udowadniam tym samym, że twórcy, których ciała są nośnikami historycznych prześladowań mogą dekonstruować obecne formy społecznej marginalizacji i systemowej przemocy oraz kształtować nowe formy wspólnotowości zrzeszające się w ramach wydarzeń muzycznych. Potencjał współczesnej muzyki tkwi więc w krytycznych aktach niezgody na różnorodne formy wykluczenia. Swoją propozycję cielesno-muzycznych poszukiwań przedstawiam w trzech głównych częściach, które łącznie dzielą się na sześć rozdziałów.

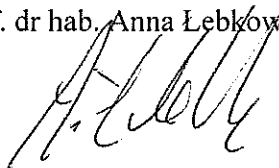
W części pierwszej: „Muzyka późnego kapitalizmu” przedstawiam najważniejsze założenia kulturowej teorii muzyki i zarysowuję kontekst społeczno-ekonomiczny, istotny do zrozumienia właściwości najbardziej aktualnych fenomenów muzyki późnego kapitalizmu. Rozdział pierwszy („Struktura muzyczna a struktura społeczna”) jest formą krytycznej rekapitulacji założeń teorii społeczno-muzycznej Theodora Adorno i Jacquesa Attaliego. Propozycje teoretyków są tu punktem wyjścia do dalszych rozważań nad temat powiązania systemu kapitalistycznego i estetycznej organizacji dźwięków w dobie kultury ponowoczesnej. Staram się pokazać, w jaki sposób konstytutywne właściwości systemu ekonomicznego, tj. nierówności społeczne, polityka tożsamości i neoliberalna ideologia, znajdują swoje odbicia na późno-kapitalistycznej mapie kultury i są tym samym słyszalne w *soundscapie* współczesności. W kolejnym rozdziale („Muzyczny krajobraz późnego kapitalizmu”) znalazło się więc miejsce na interpretację kilku najbardziej egzemplarycznych przykładów utworów muzycznych tematyzujących kapitalizm. To także miejsce, w którym przedstawiam zarys historii romansu polskiego rynku muzycznego z neoliberalną ideologią po upadku komunizmu. W podsumowaniu części pierwszej zaznaczam, że kapitalizm nie uznaje „zewnątrza” wobec systemu i roztacza depresyjne poczucie braku alternatywy, które Mark Fisher określił mianem realizmu kapitalistycznego. Rezygnując jednak z pesymistycznej wizji Fishera, udowadniam, że pomimo systemowo wspieranych przeciwności, możliwe są gesty spajające globalną wspólnotę wokół określonych afektów i emocji, które mogą stanowić przyczynek do rewaluacji i naprawy systemowo rozumianego otoczenia. W ten sposób współczesna

muzyka, nie tylko skutecznie detronizuje alienującą koncepcję bezpodmiotowego słuchania, ale także angażuje słuchacza i artystę w więź somatyczną, które może przyjąć kształt nieheroicznego oporu.

W części drugiej – „Somatoestetyka wydarzeń muzycznych” – prezentuję natomiast najważniejsze metody hermeneutyczne umożliwiające interpretację cielesno-politycznego uwikłania zjawisk muzycznych. Wskazuję także wybrane momenty przełomu w technologiczno-estetycznej ewolucji fenomenów audialnych. W rozdziale czwartym („Czas, przestrzeń, dźwięk”) przytaczam rozważania na temat czasu i przestrzeni muzycznej, które wraz z fonografem i telewizją uległy zagęszczeniu i umożliwiły ponowoczesne eksperymenty estetyczne problematyzujące kwestie apriorycznych form naoczności w perspektywie somatycznej. By lepiej zilustrować efekty przemian technologicznych wybrałem audiowizualne projekty brytyjskiego zespołu The Beatles, który (dzięki świadomym wyborom i technikom rejestracji dźwięku i obrazu) prefigurował ponowoczesną rzeczywistość. Moim celem było zaprezentowanie, jak postępująca technologiczna mediatyzacja cielesności doprowadziła do sytuacji, w której pomiędzy głosem a ciałem powstała nowa przestrzeń praktyk artystycznych o charakterze krytycznym i interwencyjnym. W rozdziale piątym („Wirtualno-somatyczne aspekty współczesnych wydarzeń muzycznych”) prezentuję własne rozumienie wydarzenia muzycznego, które traktuję jako czaso-przestrzennie zmacony obszar relacji pomiędzy słuchającym podmiotem a postrzegalnym artystą. W tym miejscu wprowadzam także dodatkowe pojęcie „ciała do słuchania”, które jest zarówno konkretnym, rzeczywistym, biologicznie rozumianym ciałem w przestrzeni koncertu, ale może być także obiektem medialnie zapośredniczonym. W celu dokładniejszej operacjonalizacji obu pojęć korzystam z teorii estetycznej Jacquesa Rancière'a, która pozostaje moją główną inspiracją metodologiczną, ale została znacząco uzupełniona o inne propozycje z zakresu estetyki muzyki oraz filozofii ciała i cielesności. Somatoestetyka, jak określam badania nad cielesnością w świetle propozycji Rancière'a, służy mi jako podstawowy sposób interpretacji strategii somatycznych w budowaniu wydarzeń muzycznych oraz umożliwia lepsze zrozumienie skomplikowanych relacji pomiędzy słuchającym podmiotem a „ciałem do słuchania”.

W wieńczącej pracę części trzeciej – „Ciało archiwum i cielesne utopie” – przedstawiam wybrane wymiary somatyczności w muzyce XXI wieku oraz prezentuję praktyczne zastosowanie somatoestetycznej teorii. Stojąc przed perspektywą ograniczonego wyboru najbardziej egzemplarycznych zjawisk cielesnych, kierowałem się kilkoma narzuconymi przez siebie kryteriami: (1) rozpoznawalnością artysty na światowym rynku muzycznym; (2) wpisywaniem się muzyków w kategorię Innego (np. nie-biały, niemęski, nieheteronormatywny itp.); (3) interwencyjnym i krytycznym charakterem jego/jej/ich twórczości lub jej znaczącym uwikłaniem w neoliberalną ideologię tożsamości. Swoje poszukiwania zawęziłem do artystów tworzących lub popularnych w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej na przełomie lat 1980-2020. W tym fragmencie pracy prezentuję w jaki sposób muzyka przełomu XX i XXI wieku jawi się jako maszynaria dialektyczna, której produkty, choć bezsprzecznie uwikłane w kapitalizm, nieustannie destabilizują ów system. W rozdziałach piątym („Ciało archiwum”) i szóstym („Cielesne utopie”) znalazło się więc miejsce dla artystów, którzy w mojej opinii reprezentują nienormatywne formy cielesności oraz skutecznie interweniują w systemy opresji o charakterze rasistowskim, homofobicznym i transfobicznym. Wybrani przeze mnie artyści systematycznie ukazują błędy, wypaczenia, wykluczenia, nierówności, nieuświadomione lęki oraz irracjonalność współczesnego systemu kapitalistycznego.

Prof. dr hab. Anna Łebkowska

Konrad Sierzputowski

